

Trade and Industry (RIETI) International Symposium «Asian Economic Integration: Current Status and Future Prospects», April 22–23, 2002, Tokyo, Japan / Zhang Yunling [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rieti.go.jp.

13. Tanaka H., Liff A. The Strategic Rationale for East Asia Community Building / H. Tanaka, A. Liff // East Asia at a Crossroads / J. Wanandi and T. Yamamoto (Eds.). – Tokyo: Japan Center for International Exchange, 2008. – P.90–104.

14. Report of the Second Japan–US–Asia Dialogue on «An East Asian Community and United States». January 22, 2008. – Tokyo: The International House of Japan, 2008.

References

1. Avtoritarizm razvitiya: genesis, funktsii, perspektivy (krugly stol) // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya. – 2005. – №5. – S.24–56.

2. Kozlov A. A. Osobennosti vneshnepoliticheskoy aktivnosti KNR v period finansovogo krizisa v Vostochnoy Azii / A. A. Kozlov // Kitaj i ATR na poroge XXI v. – M.: Nauka, 1998. – Ch. I. – S.40–53.

3. Kanajev E. ASEAN–KNR: novaya paradigma otnoshenij v sfere bezopasosti / E. Kanajev // Problemy natsionalnoj bezopasosti vo vneshnej politike KNR / Otv. red. – chl.–korr. RAN G. I. Chufirin. – M.: IMEMO RAN, 2005. – S.110–122.

4. Volodin D. A. SSHA, Kitaj i novoje vojenno–strategicheskoe uravnenije v ATR / D. A. Volodin // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya. – 2006. – №2. – S.74–81.

5. Kapila S. China and the Major Asian States: An Analysis / Subhash Kapila // South Asia Analysis Group, Paper No.945. – 2004, March, the 9th.

6. Kuppuswamy C. S. ASEAN Economy – Dominated by China? / C. S. Kuppuswamy // South Asia Analysis Group, Paper No.1184. – 2004, December, the 10th.

7. ASEAN Chairman's statement on Conference in Singapore 23 July 2008 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostup: http://www.WebNewsWire.com.

8. ASEAN – Jap EPG [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostup: http://www.15thASEANsummit.

9. Informatsionnoje agentstvo DV–NEWS. 08.08.2008 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostup: http://www.dvnews.com.

10. ASEAN v nachale XXI veka. Aktualnyje problemy i perspektivy / L. E. Vasylyjev [i dr.]. – M.: ID «FORUM», 2010. – 368 s.

11. ASEAN to complete free trade agreements by 2013 // Forbes. – 2007, August the 26th.

12. Zhang Yunling. Toward an East Asian Community. Still a Long Way to Go. Paper Prepared for the Research Institute of Economy, Trade and Industry (RIETI) International Symposium «Asian Economic Integration: Current Status and Future Prospects», April 22–23, 2002, Tokyo, Japan / Zhang Yunling [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostup: www.rieti.go.jp.

13. Tanaka H., Liff A. The Strategic Rationale for East Asia Community Building / H. Tanaka, A. Liff // East Asia at a Crossroads / J. Wanandi and T. Yamamoto (Eds.). – Tokyo: Japan Center for International Exchange, 2008. – P.90–104.

14. Report of the Second Japan–US–Asia Dialogue on «An East Asian Community and United States». January 22, 2008. – Tokyo: The International House of Japan, 2008.

Kravchuk O. A., Ph. D., Assistant Professor of the Country Studies Department of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), kravch. elena@gmail.com

ASEAN and states of the Eastern Asia: setting of the conversational partnership

The article spotlights origin, development and deepening of the integration processes in South–East Asia region; widening of ASEAN's composition is represented in context of region's states participation in international relations of the post–bipolar age. The main stages of relations' development between the Association of Southeast Asian Nations and leading regional states of the East Asia are also investigated; special attention is paid to elucidating of this interaction influence on formation of security system in the Asian–Pacific region. The use of problem–chronological approach and structural–functional analysis made it possible to conclude that ASEAN through political dialogue with states of the East Asia and the existing mechanisms of international organizations can take an effective part in solving the problems of peace and security in the Asian–Pacific region and thus make a significant contribution to the cause of global security.

Keywords: security, foreign policy, international terrorism, partnership, Cold War.

Kravchuk E. A., kandidat istoricheskikh nauk, docent, docent kafedry stranovedeniya, Institut mezhdunarodnykh otnoshenij Kievskogo natsionalnogo universiteta im. Tarasa Shevchenko (Ukraina, Kiev), kravch. elena@gmail.com

АСЕАН и государства Восточной Азии: налаживание диалогового партнерства

Анализируется зарождение, развитие и углубление интеграционных процессов в регионе Юго–Восточной Азии; расширение состава АСЕАН представлено в контексте участия государств региона в международных отношениях постбиполярной эпохи. Основные этапы развития отношений между Ассоциацией государств Юго–Восточной Азии и ведущими региональными государствами Восточной Азии также рассмотрены; отдельное внимание уделено выяснению влияния этих взаимоотношений на формирование системы безопасности в Азиатско–Тихоокеанском регионе. Использование проблемно–хронологического подхода и структурно–функционального анализа дало возможность сделать вывод о том, что АСЕАН, через двусторонний политический диалог с государствами Восточной Азии и существующий механизм международных организаций, в состоянии активно участвовать в решении проблем обеспечения мира и безопасности в Азиатско–Тихоокеанском регионе и, таким образом, сделать весомый вклад в обеспечение глобальной безопасности.

Ключевые слова: безопасность, внешняя политика, международный терроризм, партнерство, холодная война.

* * *

УДК 32(328.1–329.05)

Рябой Ю. А.,
ст. викладач кафедри політології,
Коледж Миколаївського національного університету
ім. В. О. Сухомлинського (Україна, Миколаїв),
ryab–08@mail.ru

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПЛЮРАЛІЗАЦІЇ

Питання політичного плюралізму особливо актуально постає на прикладі Чеської Республіки. По–перше важливим моментом суспільних процесів була «Оксамитова революція» 1989 року. В результаті постала нова політична система з реальними атрибутами демократичної держави такими як, багатопартійність, свобода слова, поділ влади. Наступною стадією стало створення двох держав власне Чеської Республіки та Словацької Республіки. Не зважаючи на всі процеси країна стала демократичною державою зі сталою політичною системою, реформованою економікою та повноцінним членством в євроатлантичних структурах. Можна зазначити, що даний приклад є актуальним та корисним для України в процесі її власних реформ.

Ключові слова: Оксамитова революція, плюралістична партійна система, політична еліта.

Як констатує Е. Г. Задорожнюк, партійна мозаїка нагадує структури Чехії, коли та перебувала в складі Австро–Угорщини, у міжвоєнний період, а також в 1945–1948 рр. [1, с. 241]. Дійсно, передумови демократизації політичної системи Чехії були закладені ще у другій половині XIX – початку XX ст.ст., коли одним з результатів розвитку чеського суспільства у складі багатонаціональної держави Габсбургів стало виникнення автономної політичної системи із широким спектром партій та об'єднань. Вони відображали інтереси різних верств суспільства та, переживши розпад австро–угорської монархії, здебільшого збереглися у незалежній Чехословацькій Республіці. Будучи, як і Австро–Угорщина, багатонаціональною державою, міжвоєнна Чехія зберегла специфічну особливість політичного ладу габсбурзької монархії: існування автономних національних політичних підсистем, однією з яких була чеська. Розходження полягало у тому, що у 1918–1938 рр. саме чеська підсистема (і чеські політичні партії як її найважливіший елемент) служила фундаментом республіканського режиму. Це відбилося й у самому

терміні «державотворчі партії», який живився стосовно п'яти провідних політичних партій Чехії. Саме партії перетворилися у головні центри прийняття політичних рішень, ставши основним механізмом вираження волі різних соціальних груп і верств, перед якими стояло непросте завдання збереження демократичного республіканського режиму в країні, яку роздирали міжнаціональні та соціальні конфлікти. Для досягнення цієї мети провідні партії розробили механізм взаємної координації своїх дій і коаліційного співробітництва, що дозволяло уникати різних політичних потрясінь. Така ситуація, з одного боку, сприяла формуванню стабільної політичної системи, з іншою – ця стабільність була у значній мірі ілюзорною, оскільки не усувала, а лише заганяла вглиб існуючі в Чехії протиріччя.

Після 1939 р. нормальний розвиток демократичних інститутів у чеських землях був перерваний спочатку нацистською окупацією, а потім (з лютого 1948 р.) – пануванням Комуністичної партії Чехословаччини, яка зосередила у своїх руках всю владу, використавши її для створення в країні авторитарного режиму радянського типу. Проте навіть у цих умовах багатопартійність була формально збережена, хоча дві не комуністичні партії, об'єднані із Комуністичною партією Чехословаччини та кількома громадськими організаціями у межах Національного фронту, були лише сателітами комуністів, не маючи скільки-небудь помітного впливу на вироблення політичного курсу. Демократична традиція в Чехії, закладена ще в роки монархії та продовжена при Першій республіці, виявилася перерваною, що не могло не відбитися на процесі відновлення демократичних інститутів, у тому числі системи політичних партій, у посткомуністичний період.

У свою чергу, «оксамитова революція» восени 1989 р. у Чехословаччині не тільки поклала початок формуванню нової політичної системи, але й створила умови для закладання правових основ функціонування реальної багатопартійності та плюралістичної демократії. Були прийняті і практично відразу ж впроваджені у суспільну практику відповідні закони, якими регламентувалися порядок проведення виборів у законодавчі органи влади, утворення партій і політичних рухів, припинення та заборони їх діяльності. Були скасовані статті конституції про провідну роль Комуністичної партії у суспільстві, про її чільне положення в політичній системі країни [2, с. 193]. З. Н. Кузнецова зазначає, що реформатори прийшли до влади на революційній хвилі та об'єдналися на базі заперечення комуністичного режиму. Уже на початковому етапі трансформації були створені класичні політичні механізми демократії та, насамперед, реально функціонуюча політична система. Умовою формування плюралістичної партійної системи стала законодавчо проведена деполітизація органів державного управління. Закон про люстрацію заборонив колишнім комуністичним функціонерам займати керівні пости в органах державної влади [3, с. 16]. Застосування в Чехії Закону про люстрацію привело до того, що партійні функціонери комуністичного режиму були повністю виключені із джерел рекрутування нової чеської політичної еліти, яка отримувала свої ресурси у великій соціальній базі дисидентів-демократів.

Особливістю цього періоду в Чехословаччині було також те, що політичні зміни не вінчали соціально-економічну трансформацію, а передували їй. Для

створення стандартної системи політичних партій, характерної для європейських країн з розвинутою демократичною традицією, ще не існувало необхідних соціальних передумов. Тому для першого етапу формування нової політичної системи – періоду посткомуністичної лібералізації та створення основ демократії і багатопартійності – був характерний такий феномен, як масові рухи. Вони служили, з одного боку, противагою силам старого порядку, які потерпіли поразку, але не були зломлені остаточно, з іншого ж – являли собою свого роду політичний інкубатор, у рамках якого відбувалося поступове розмежування між різними течіями та формувалася фундамент майбутніх партій. У Чеській Республіці таким рухом став Громадянський форум, який об'єднав широкий спектр супротивників комуністичного режиму. А. В. Носова зазначає, що чеський Громадянський форум став важливою частиною процесу політичної демократизації в країні. У структурі форуму можна розрізнити «внутрішню» і «зовнішню» сторони, що обумовило унікальність цієї організації, заснованій на горизонтальних, неієрархічних засадах [4, с. 11].

Перемога Громадянського форуму на перших за 44 роки вільних демократичних парламентських виборах у 1990 р. показала, що короткий період протистояння Комуністичній партії та об'єднаної антикомуністичної опозиції в Чехії завершився переконливою перемогою останньої. Загроза реставрації колишнього режиму була практично усунута, що створило передумови для подальшого формування та структурування системи політичних партій. Ця система створювалася за рахунок декількох факторів. По-перше, відбулося розмежування помірно лівих, центристських і ліберально-консервативних ідейно-політичних течій у межах Громадянського форуму. По-друге, почалися організаційні та ідеологічні зміни в Комуністичній партії, яка розділилася за принципом більшої або меншої прихильності різних груп комуністів принципам реформізму і демократії. По-третє, відновили свою діяльність політичні суб'єкти, які виникли на базі колишніх дисидентських груп, громадянських ініціатив кінця 80-х рр. або партій, що діяли в 1948–1989 рр. в еміграції (найбільш яскравим прикладом тут є Чеська соціал-демократична партія). Як вказує Ю. А. Щербакова, зламвання старої державної машини та формування нових вищих державних законодавчих і виконавчих органів спочатку носили характер «реконструкції». У результаті домовленості між Комуністичною партією Чехословаччини, Громадянським форумом і «Громадськістю проти насильства» частина депутатів Федеральних зборів країни здали свої мандати, а їх місця зайняли (без проведення виборів, шляхом «призначення») представники опозиції. Багаторазово змінювався склад чехословацького уряду для того, щоб як можна повно задовольнити за своїм персональним складом опозицію. Більше того, в 1990–1992 рр. процес політичної трансформації в Чехословаччині протікав при збереженні існуючого ще при соціалістичному ладі конституційного порядку, на основі Конституції ЧРСП [5, с. 271–272].

У 1990–1992 рр. політичні партії європейського типу, відмітними ознаками яких є відносна чіткість програмно-ідеологічних установок, фіксоване членство та багаторівнева ієрархічна структура, поступово витиснули з політичної сцени більш аморфні суб'єкти – рухи, домінування яких було відмітною рисою перших

місяців після антикомуністичної революції. У Чехії цей процес знайшов своє вираження також у розпаді Громадянського форуму. На його місці виникли кілька партій та об'єднань, з яких найбільш значна роль у новітній політичній історії країни випала на долю правої Громадянської демократичної партії (ГДП). ГДП як найбільш численна та організована політична партія ліберально-консервативного напрямку швидко завоювала широку популярність. Проте їй не вдалося стати монополістом на правому фланзі чеського політичного спектра, де виник і ряд інших, хоч і менш впливових, політичних суб'єктів. Ішло поступове розмежування її на лівому фланзі та у центрі політичної сцени. Однак у цілому системі політичних партій у Чехії в 1990–1992 рр. була притаманна значна роздробленість і нестабільність, що, втім, можна вважати природним явищем, властивим початковій стадії переходу від комуністичного режиму до демократії у всіх країнах Центральної та Південно-Східної Європи. Специфічно чеським феноменом виявилася лише наявність достатню популярної та консолідованої не реформованої Комуністичної партії [6, с. 144].

Однак для того, щоб багатопартійна система в чеських землях отримала певну стабільність, щоб обрисувалися її основні риси, необхідно було відсівання тих угруповань, які виявилися нездатні всерйоз і надовго закріпитися на політичній сцені, і навпаки – зміцнення позицій тих партій, чії програмні установки виражали прагнення конкретних верств населення. Насамперед, означений процес відобразився у дезінтеграції чеських та словацьких політичних сил. Адже початкове копіювання у ході демократичного транзиту якісно нової у порівнянні з попереднім періодом нормативно-інституціональної бази, покликаної заснувати демократичний політичний режим і додати демократичному методу правління титульне ціннісне значення, цілком закономірно не створило гарантій для виключення виникнення яких-небудь конфліктів і криз політичного та економічного характеру. Навпаки, легітимізація та узаконювання практик демократії, підтвердило адекватність розвитку в рамках чеського і словацького соціумів природного конфлікту інтересів, визнання плюралізму думок і легальності діяльності опозиційно налаштованих груп. Однак у випадку зіткнення позицій різних політичних суб'єктів у рамках штучно інституціалізованої моделі федеративної держави це виявилось досить суттєвим.

Так, становлення нової політичної еліти в Чехословаччині мало кілька очевидних специфічних рис. Представляється, що чеська та словацька еліти мали різні джерела рекрутування і по-різному розставляли пріоритети у своїй діяльності. Чеська еліта у своїй більшості була стурбована, насамперед, розвалом економіки, словацька – надавала великого значення боротьбі за національно-державні інтереси словацького народу [7, с. 232]. Представникам чеської та словацької політичної еліти не вдалося виробити єдині підходи до рішення масштабних завдань трансформації і навіть домовитися про прийняття Основного закону країни – нової конституції чехословацької держави. Головний зміст національного питання в Чехословаччині становила комплексна проблема державно-правового врегулювання чесько-словацьких відносин. І на початку 90-х років це питання трансформувалося в проблему власне існування

державного утворення за назвою Чехословаччина [8, с. 170].

Дійсно, чехословацьке суспільство ще наприкінці 80-х років ХХ ст. несло в собі елементи напруги та потенційного конфлікту у відносинах між чехами і словаками. За своєю суттю даний конфлікт являв собою боротьбу національних груп за зміну свого статусу, за право зосередити у своїх руках і розпоряджатися більшою частиною суспільних ресурсів. Оскільки чехословацьке суспільство на початку 90-х років можна було охарактеризувати як демократичне та плюралістичне, саме цей його стан і визначив спосіб рішення конфлікту в договірній формі [9, с. 186]. На думку Ю. А. Щербакової, конфлікт у Чехословаччині, з одного боку, можна розглядати як деструктивне явище, яке призвело до розпаду єдиного державного утворення, а з іншого боку – як явище, що сприяло підтримці рівноваги в окремо взятій Словацькій Республіці та окремо взятій Чеській Республіці [10, с. 119].

Тому до другого електорального циклу у демократичній Чехословаччині, чергу під яким підвели парламентські вибори 1992 р., у чеській і словацькій частинах країни склались дві зовсім різні партійні системи: якщо для Чехії були більш близькі політичні суб'єкти, які базуються на традиційних ліберально-демократичних цінностях, то для Словаччини – характерною виявилася прихильність націонал-популістським ідеям. Відсутність інституціонального механізму для пошуку консенсусу після виборів 1992 р., на яких у різних частинах єдиної держави перемогли протилежні за своїми ціннісними установками політичні сили, виявилось причиною не вирішення в остаточному підсумку політичної кризи, за якою пішов розпад федеративної держави у 1993 р. У даному аспекті, як вказує Ю. А. Щербакова, політична трансформація у своїх основних рисах завершилася в Чеській Республіці до 1993 р. та була оформлена Конституцією Чеської Республіки, прийнятою Чеською Національною радою 16 грудня 1992 р. [9, с. 190].

Подальший процес консолідації системи політичних партій у Чехії довівся на середину 90-х рр., коли виникли досить міцні зв'язки між основними політичними суб'єктами та певними соціальними групами. Одночасно значно зросла роль партій як центрів прийняття рішень, що визначають подальший хід трансформації чеського політичного життя. Зокрема, саме праві партії, що завоювали парламентську більшість на виборах 1992 року, насамперед ГДП, взяли у свої руки забезпечення «оксамитового розлучення» Чехії зі Словаччиною, ініційованого словацькою стороною. У той же час відбувалося швидка маргіналізація і «вимивання» невеликих центристських партій і рухів, які втрачали авторитет і популярність. У цьому сенсі можна говорити про диверсифікованість політичних переваг чеських виборців уздовж осі «ліві – праві» – з концентрацією переваг по обидва боки від центра цієї гіпотетичної осі. По мірі поглиблення економічних реформ, посилення соціальної диференціації та розшарування посткомуністичного чеського суспільства значна частина центристського електорату початку 90-х «пішла» до правих або лівих політичних сил. Із центристських партій міцні позиції вдалося завоювати тільки християнським демократам.

На лівому фланзі політичного спектра різко підсилювалися позиції Чеської соціал-демократичної партії (ЧСДП) як провідної опозиційної демократичної сили. Звісно у 1990 і 1992 рр. соціал-демократи, через цілком зрозумілі причини, не могли одержати великої підтримки виборців. Чеське суспільство, охоплене демократичною революцією та принесеною нею свободою, не бажало знову бачити у владних структурах політичні сили, так чи інакше пов'язані з комуністичним минулим. Але вже до 1996 р. ЧСДП, усередині якої відбувся ряд істотних перебудовань, зуміла не тільки вдало скористатися ситуацією, коли значна частина соціуму розчарувалася у соціально-економічній політиці громадянських демократів, але й, що особливо важливо, запропонувати альтернативну економічну стратегію перехідного суспільства. Критикуючи ГДП за нав'язування соціуму константи індивідуального успіху та матеріального благополуччя, ЧСДП висунула на перший план завдання побудови соціально орієнтованої ринкової економіки. Запропонована соціал-демократами програма економічних реформ, орієнтованих головним чином на соціальну сферу, одержавши високу підтримку виборців, багато в чому й забезпечила ЧСДП друге місце на виборах у Палату депутатів у 1996 р. При цьому зростання популярності ЧСДП багато в чому являв собою результат «негативного вибору»: виборці віддавали перевагу цій партії, виражаючи незадоволеність політикою правоцентристської коаліції, яка перебувала у владі з 1992 р.

Разом з тим, баланс сил, який склався у результаті парламентських виборів створив у політичному процесі Чехії досить цікавий прецедент: *de jure* соціал-демократи, які програли вибори, виявилися *defacto* у ролі переможців. Колишній парламентській коаліції у складі ГДП-ГДА (Громадянський демократичний альянс) – ХДС-ЧНП (Християнський демократичний союз – Чеська народна партія) не вистачило всього двох місць для одержання більшої кількості місць у парламенті та можливості формування правоцентристського уряду. Досить складний переговорний процес і пошук компромісу між політичними суб'єктами в остаточному підсумку привів до того, що громадянські демократи одержали право сформувати кабінет міністрів, але були змушені поступитися ЧСДП рядом планованих до виборів позицій.

Таким чином, у 1992–1996 рр. у Чехії відбулася консолідація провідних політичних сил, однак цей процес залишився незавершеним. ГДП і ЧСДП стали домінуючими суб'єктами на чеській політичній сцені, хоча остаточної консолідації правих і лівих сил навколо цих партій не відбулось. До того ж неоднорідність правоцентристської коаліції та зростаюче невдоволення значної частини суспільства політикою уряду В. Клауса послужили передумовою кризи правих сил. Розпад правоцентристського блоку восени 1997 р. виявився наслідком, з одного боку, внутрішніх протиріч у середовищі правих, з іншого боку, непростій соціально-економічній ситуації в країні та пробуксовки урядового курсу, який приносив правим успіхи і політичні дивіденди на початку та середині 90-х рр., але у другій половині десятиліття більше не виправдував себе. Відставка прем'єр-міністра Чехії, голови ГДП В. Клауса завершила панування правих партій на чеській політичній сцені. До цього ж періоду 1996–1997 рр. відноситься й завершення політико-ідеологічної та соціальної

трансформації всіх основних суб'єктів політичного життя.

Розкол серед громадянських демократів привів, з одного боку, до дроблення правих сил на чеській політичній сцені, але з іншого боку – сприяв змкненню перемігшій більшості ГДП на чолі з В. Клаусом, чия енергія дозволила партії успішно провести виборчу кампанію перед достроковими виборами 1998 року та зберегти за ГДП положення однієї із провідних політичних сил країни. Після перемоги соціал-демократів на виборах 1998 року в Чехії склалася ситуація, за якої не вдалося створити ані право-, ані лівоцентристську правлячу коаліцію. В умовах, коли створення уряду, який опирається на парламентську більшість, представлялося неможливим, способом збереження політичної стабільності в Чехії виявилася, виникла в результаті переговорів двох найбільших партій, ЧСДП і ГДП, нестандартна політична комбінація – «опозиційний договір». Його суттю стало формування однопартійного соціал-демократичного уряду, який опирався на явні меншості у палаті депутатів, але утримувався у владі за рахунок того, що провідна опозиційна партія, громадянські демократи, дозволила йому перебувати у владі, оскільки не піднімала у парламенті питання про недовіру кабінету. Така згода ГДП була обставлена рядом умов, реалізація яких фактично привела до широкого партнерства між соціал-демократами та громадянськими демократами, незважаючи на програмно-ідеологічні розходження між ними. «Опозиційний договір» став засобом деблокування політичної системи Чехії – без зміни конституційних принципів парламентської демократії та зі збереженням пропорційного представництва політичних партій у парламенті Чехії. Позитивний ефект «опозиційного договору» полягав у тому, що політичний прагматизм узяв гору над надмірною ідеологізацією політики, забезпечивши після шести років панування правих сил зміну уряду та значної частини політичної еліти.

К подальшому хоча «опозиційно-договірна» система та продовжувала існувати, підкріплена двома додатковими угодами між ЧСДП і ГДП у 2000 і 2001 рр., ставало ясно, що ця політична комбінація поступово зживає себе. Договір між ЧСДП і ГДП був суцільно тактичною угодою, яка не усунула та не могла усунути глибоких протиріч між двома партіями. Така нестандартна політична практика, яка, по суті, була політичною змовою двох провідних партій країни, викликала у чеському суспільстві нову хвилю громадянського протесту. Така мобілізація громадянського суспільства, актуалізована в результаті спровокованого ЧСДП і ГДП конфлікту, сприяла консолідації політичних сил, які були не згодні з домінуванням у політичному процесі країни двох великих партій. Консолідація ідейно близьких політичних суб'єктів на правому континуумі партійного поля привела незабаром до утворення коаліції чотирьох політичних об'єднань – ХДС-ЧНП-СС-ГДА-ДС («Демократичний союз»), союз яких був офіційно закріпленій у результаті підписаної 28 вересня 2000 р. «Святовацлавської угоди». Підписаний чотирма вищезгаданими партіями документ передбачав їх тісне співробітництво, головним чином спрямоване проти виняткового домінування у політичному процесі країни соціал-демократів і громадянських демократів.

Відповідно, як і в 1989–1992 рр., чеське суспільство показало свою прихильність базовим демократичним

цінностям, виявило активну громадянську участь у відстоюванні своїх політичних прав і свобод та підтримало ті політичні сили, які виступили проти монополізації політичного простору, яка ховалася у небезпеці збереження «опозиційної–договірної системи». Надалі у результаті наростаючих протиріч усередині партнерів по «опозиційному договору» ЧСДП і ГДП були змушені відмовитися від своєї політичної угоди. У свою чергу, відмова ЧСДП і ГДП від нестандартної політичної практики та інтеграційні процеси, що відбулися на правому континуумі партійного поля, означали, що партійна конкуренція в Чеській республіці знову повернулася у звичне русло економічного позиціонування різних політичних акторів.

Період 2000–2002 рр. став не тільки часом занепаду та краху «опозиційної–договірної» системи, від збереження якої керівництво ЧСДП офіційно відмовилося напередодні парламентських виборів 2002 року, але й етапом стабілізації системи політичних партій Чехії. Визначилося декілька великих політичних суб'єктів, які представляють основні ідеологічні течії та володіють стійкою популярністю серед певних верств електорату, стабільною матеріальною базою, яка дозволяє звітски широкомасштабну передвиборну кампанію. Такими суб'єктами є помірковано ліві соціал–демократи, консервативні громадянські демократи, комуністи, ліберали, християнські демократи. Стабілізація соціально–економічної обстановки в Чехії сприяла подальшій маргіналізації сил, які виступають під радикальними гаслами, насамперед, вкрай правої спрямованості [11].

Така ситуація відобразилася на подальшому розвитку політичного життя Чехії в перші півтора десятиліття ХХІ ст. Так, завдяки посиленню співробітництва Громадянсько–демократичного союзу та Чеської соціал–демократичної партії, сформувався баланс двох сил: правочентристи та соціал–демократи. Таким чином, Чехія через практику дрібнення політичних суб'єктів та ситуацію монополізації владного простору наблизилася до формування двопартійної системи, визнаючи найбільш сприятливою для розвинених демократичних держав. Однак останні дострокові парламентські вибори, які пройшли у Чехії в 2013 р., виявили тенденції переваги лівих сил у політичному житті. Майже 21% голосів виборців набрала ЧСДП, АНО (центристська партія «Акція незадоволених громадян») – майже 19%, Комуністична партія Чехії і Моравії – 15%. ГДП отримала лише 7% голосів виборців та відповідно 16 мандатів у чеському парламенті на противагу загальним 83 мандатам ЧСДП та Комуністичної партії Чехії і Моравії [12]. Наведене свідчить, що у Чехії за останні 20 років відбулось переосмислення лівої ідеології та комуністичної доктрини у політичному просторі на фоні кризового стану неоліберальних та ультраправих концепцій. Тому говорити, що процес трансформації політичного життя Чехії завершився остаточно, а політичні партії сформували плюралістичну систему як це прийнято у демократичній державі, ще зарано.

Натомість, через процес становлення та розвитку чеського політикуму можна провести паралелі із українською моделлю. Слід визнати, що після подій на Майдані у 2014 р. та розпочатої владою політичної перебудови, Україна знаходиться лише на етапі започаткування демократичної державності, яка останні 24 роки вміло консервувалась різними політичними

силами. І хоч вітчизняна політична історія містить факти наявності як соціал–демократичних, центристських та націоналістично й ліберально орієнтованих партій, так і укладення компромісних договорів між різними політичними силами, варто констатувати, що здебільшого ці факти носили псевдodemократичний характер, адже були скоріш проявленнями волі олігархічних та владних сил тіншової економіки, ніж репрезентацією інтересів громадянського суспільства. До того ж продовження діяльності Комуністичної партії України у різноманітних владних конструкціях говорило вже не про реальне ідеологічне значення цього руху, а про конформну підтримку його лідерами будь–яких провладних об'єднань при суттєвому сприйнятті Комуністичної партії України, а точніше давно втрачених її цінностей, які перетворились на памфлети, серед найнижчих верств суспільства. На сьогоднішній день українське політичне життя нагадує чеський варіант переходу із посткомуністичної ери у демократичну, який мав місце наприкінці 80 – початку 90–х р. ХХ ст. Поки що, як і у випадку із чеськими перетвореннями, українці віддають перевагу проєвропейськими та ліберальним політичним партіям, відкидаючи лівий бік політикуму як такий, що гальмує реформи в країні. Однак чеський досвід свідчить, що за євроєйфорією приходить тверезий глузд, за яким соціальному аспекту життя віддається перевага перед економічним.

Список використаних джерел

1. Задорожнюк Э. Г. Партии и движения в Чехии: Структурная эволюция и проблема приоритетов // Политический ландшафт стран Восточной Европы середины 90–х годов. – М., 1997. – С.239–260.
2. Демократизация и парламентаризм в Восточной Европе: Монография / РАН. ИНИОН. Центр науч.–информ. исслед. глобальных и регион. проблем. Отд. Вост. Европы; Отв. ред. Игрицкий Ю. И. – М., 2003. – 265 с.
3. Кузнецова З. Н. Восточная Европа: Двадцать лет спустя // Новая и новейшая история. – М., 2009. – №6. – С.3–31.
4. Носова А. В. Чешский гражданский форум: «Внутренняя» история: Автореф. дисс. канд. ист. наук: 07.00.03. – М., 2006. – 28 с.
5. Задорожнюк Э. Г. Почему не устояло в 90–е годы единое чехословацкое государство // Власть – общество – реформы: Центральная и Юго–Восточная Европа. Вторая половина XX века. – М., 2006. – С.259–346.
6. Щербакова Ю. А. Политический плюрализм и демократическое развитие Чехии и Словакии (Конец 80–х – 90–е гг. XX в.): Дисс. канд. ист. наук: 07.00.03. – М., 2003. – 164 с.
7. Новые политические элиты в России и Восточной Европе // Россия и современный мир. – М., 1997. – №1 (14). – С.212–240.
8. Щербакова Ю. А. Национальный вопрос в чешском и словацком обществах // Федерализм и региональные отношения: (Опыт России и Западной Европы): Приложение к журналу «Этносфера». – М., 1999. – С.168–178.
9. Щербакова Ю. А. Российские ученые о трансформации политической системы Чешской Республики // Восточная Европа: 20 лет социальной трансформации. Сб. науч. трудов / РАН. ИНИОН. Центр науч.–информ. исслед. глобал. и регионал. проблем. Редколл.: Игрицкий Ю. И. (отв. ред.), Шаншиева Л. Н. (отв. ред.) и др. – М., 2010. – С.183–197.
10. Щербакова Ю. А. Распад Чехословакии: Попытка анализа общественных процессов / РАН. ИНИОН. Центр науч.–информ. исслед. глобальных и регион. проблем. Отд. Вост. Европы; Отв. ред. Шаншиева Л. Н. – М., 1994. – С.106–119.
11. Башмаков М. С. Электоральные революции как фактор политической модернизации: опыт Чехии и Словакии. – Режим доступу: http://wnpid.amu.edu.pl/images/stories/ssp/ssp_2007_1/sp-7-1-16.pdf
12. Volbydo Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané vednech 25.10. – 26.10.2013. Celkové výsledkyhlasování. – Режим доступу: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

References

1. Zadorozhnyuk E. G. Partii i dvizheniya v Chehii: Strukturnaya evolyutsiya i problema prioriteta // Politicheskiy landschaft stran Vostochnoy Evropyi srediyny 90–h godov. – M., 1997. – S.239–260.
2. Demokratizatsiya i parlamentarizm v Vostochnoy Evrope: Monografiya / RAN. INION. Tsentr nauch.–inform. issled. globalnyih i region. problem. Otd. Vost. Evropyi; Otv. red. Igritskiy Yu. I. – M., 2003. – 265 s.
3. Kuznetsova Z. N. Vostochnaya Evropa: Dvadsat let spustya // Novaya i noveyshaya istoriya. – M., 2009. – №6. – S.3–31.
4. Nosova A. V. Cheshskiy grazhdanskiy forum: «Vnutrennyaya» istoriya: Avtooref. diss. kand. ist. nauk: 07.00.03. – M., 2006. – 28 s.
5. Zadorozhnyuk E. G. Pochemu ne ustoyalo v 90–e godyi edinoe chehoslovakoe gosudarstvo // Vlast – obshchestvo – reformy: Tsentralnaya i Yugo–Vostochnaya Evropa. Vtoraya polovina XX veka. – M., 2006. – S.259–346.
6. Scherbakova Yu. A. Politicheskiy pluralizm i demokraticeskoe razvitiye Chehii i Slovakii (Konets 80–h – 90–e gg. XX v.): Diss. kand. ist. nauk: 07.00.03. – M., 2003. – 164 s.
7. Novyye politicheskie elity v Rossii i Vostochnoy Evrope // Rossiya i sovremennyy mir. – M., 1997. – №1 (14). – S.212–240.
8. Scherbakova Yu. A. Natsionalnyy vopros v cheshskom i slovatskom obshchestvakh // Federalizm i regionalnyye otnosheniya: (Opyt Rossii i Zapadnoy Evropyi): Prilozhenie k zhurnalu «Etnosfera». – M., 1999. – S.168–178.
9. Scherbakova Yu. A. Rossiyskie uchenyie o transformatsii politicheskoy sistemy Cheshskoy Respubliki // Vostochnaya Evropa: 20 let sotsialnoy transformatsii. Sb. nauch. trudov / RAN. INION. Tsentr nauch.–inform. issled. global. i regional. problem. Redkoll.: Igritskiy Yu. I. (otv. red.), Shanshieva L. N. (otv. red.) i dr. – M., 2010. – S.183–197.
10. Scherbakova Yu. A. Raspad Chehoslovakii: Popyitka analiza obshchestvennykh protsessov / RAN. INION. Tsentr nauch.–inform. issled. globalnyih i region. problem. Otd. Vost. Evropyi; Otv. red. Shanshieva L. N. – M., 1994. – S.106–119.
11. Bashmakov M. S. Elektoralnyie revolyutsii kak faktor politicheskoy modernizatsii: opyt Chehii i Slovakii. – Rezhym dostupu: http://wmpid.amu.edu.pl/images/stories/ssp/ssp_2007_1/sp-7-1-16.pdf
12. Volbydo Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky-konané vednech 25.10. – 26.10.2013. Celkové výsledkyhlasování. – Rezhym dostupu: <http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

Ryaboy Y. A., senior lecturer department of political science the college NNU of name V. A. Sukhomlinsky (Ukraine, Mykolaiv), ryab-08@mail.ru

The transformation of the political life of the Czech Republic in the process of its pluralization

A problem of political pluralism is particularly topical at the example of the Czech Republic. First of all, the remarkable moment in social processes was the Velvet Revolution of 1989. It resulted in a new political system with actual attributes of a democratic state such as multi-party system, freedom of speech, division of power into branches. The next stage was establishment of the two states: the Czech Republic itself and the Slovak Republic. Despite all the processes, the state has become a democratic state with a steady political system, reformed economy and full membership in European and Atlantic blocks. It may be noted that this example is topical and useful for Ukraine in the course of its own reforms.

Keywords: The Velvet Revolution, pluralistic party system, political elite.

Рябой Ю. А., ст. преподаватель кафедры политологии, Колледж Николаевского национального университета им. В. А. Сухомлинского (Украина, Николаев), ryab-08@mail.ru

Трансформація політичної життя Чеської Республіки в процесі її плюралізації

Проблема політичного плюралізму особливо актуально проявляється на прикладі Чеської Республіки. Во-первых, важним моментом суспільних процесів була «Бархатна Революція» 1989 года. В результате появилась новая политическая система с реальными атрибутами демократического государства, такими как многопартийность, свобода слова, раздел на ветви власти. Следующим этапом стало создание двух государств, а именно Чешской Республики и Словацкой Республики. Несмотря на все процессы, страна стала демократическим государством с устойчивой политической системой, реформированной экономикой и полноценным членством в евроатлантических структурах.

Ключевые слова: Бархатная революция, плюралистическая политическая система, политическая элита.

* * *

УДК 321.02

Співак М. В., кандидат юридичних наук, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України (Україна, Київ), moya_posmishka@mail.ru

АРГЕНТИНСЬКА РЕСПУБЛІКА: ПОЛІТИКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Наголошується на важливості створення комплексного підходу до створення нової концепції здоров'язбереження, що буде орієнтована в першу чергу на здорову людину, вироблення механізмів її реалізації та окреслення цілей. Проводиться аналіз політики здоров'язбереження Республіки Аргентина за шістьма блоками кожен з яких характеризується своїми особливостями. Зроблені висновки, що успішність політики здоров'язбереження Республіки Аргентина забезпечується взаємодією політичних акторів, неурядових організацій, громад і окремих громадян.

Ключові слова: політика, здоров'язбереження, здоров'я людини, політичні актори, громади, муніципалітет, національна програма.

Україну та південноамериканські держави єднають: спільність геополітичних інтересів; подібність економічної ситуації; типологічна порівнянність ключових завдань; подібність або близькість підходів до проблематики міжнародної безпеки, а також, такі чинники, як взаємні симпатії народів, наявність української діаспори, історичний досвід відносин у минулому.

Враховуючи існування небезпек, що загрожують людству у планетарному масштабі виникає необхідність запозичення позитивного досвіду задля збереження здоров'я людини і її безпечного життя на планеті. Причому, цей досвід важливий не тільки для України, а й для всієї світової політики. Країнам важливо налагодити політичний діалог і механізми наукових консультацій, своєчасно (а краще з попередженням) знаходити робочі схеми подолання наявних і можливих суперечностей.

Як українська, південноамериканська так і інші політики повинні не тільки крокувати в ногу з часом, а й працювати на випередження, тобто бути стратегічно зорієнтованими задля створення передумов для взаємодії, підтримки на міжнародній арені через узгодження позицій щодо світових політичних та економічних процесів, підходів до вирішення існуючих проблем що загрожують здоров'ю людини.

У наукових колах дана проблематика частково знаходить своє відображення у працях Д. Карамішева, Т. Семігіної, Н. Кризіної, В. Москаленка, Я. Радиш та ін. Однак в межах комплексного підходу до створення нової концепції збереження здоров'я, що буде орієнтована в першу чергу на здорову людину, вироблення механізмів її реалізації та окреслення цілей виникає необхідність проведення аналізу державних програм у сфері охорони здоров'я.

Для свого дослідження ми відібрали країну не притримуючись певних стереотипів і критеріїв відбору, переконані і симпатії. Маємо сподівання, що проведений аналіз дасть змогу як науковцям так і політикам, що зосереджені на пошуках підходів до запровадження політики збереження здоров'я в Україні, виробити певну стратегію і успішно її реалізувати.

Політика охорони здоров'я Аргентинської Республіки абсолютно залежна від гідрометеорологічних явищ. Вони завдають значної шкоди людям, власності, та екосистемі, в основному на північному заході, північному сході, і центральних регіонах. Інші типи небезпек відбуваються в регіонах Куйо і Патагонія (снігопади,